

Toespraak voor de opening van het academiejaar 2022-2023 Antwerpen.

Thema = Nextgen: digitaal, divers en duurzaam.

Ik wil rond die 3 lemma's 5 oproepen aan u voorleggen.

DIGITAAL

1. Mind the gap

- You are smart! Dat was het motto van een sessie op de jongste World City Summit in Singapore. Het ging over de slimme mens in de digitale wereld.

De avond ervoor was ik er niet in gelukt om in het hotel digitaal in te loggen om een code te krijgen om het zwembad te bezoeken. Ik had meteen heimwee naar de tijd dat je alleen een zwembroek nodig had om te zwemmen... the system was smart, I was not...

Ik vermeldde die ervaring op de congressessie. Nadien kwam de ene burgemeester na de andere discreet bij me melden dat het hem of haar ook niet was gelukt. Waarna leuke anekdotes werden uitgewisseld over hoe we ook aan onze kinderen moeten vragen hoe onze smartphone precies werkt.

- Mijn eerste boodschap aan de studenten hier, de digital natives, is dan ook om te waken dat de kloof die de nieuwe kenniseconomie zo razend snel slaat niet

uitgroeit tot een ravijn waarin velen hun toekomstperspectief zien verdwijnen.

Zelfs de eenvoudigste jobs vergen steeds meer technologische skills, die zijn niet voor alle burgers gemakkelijk haalbaar, zelfs niet voor alle jongeren.

Enthousiasme over wat er morgen mogelijk wordt, mag jullie niet verblinden voor het feit dat deze opportuniteiten ook voor velen bedreigend en ontwrichtend zijn.

Het modewoord disruptief betekent eigenlijk niet meer dan dat de technologische revolutie een tempo heeft aangenomen waarbij gevestigde businessmodellen aan een rotvaart onderuit kunnen gaan.

De bijhorende ontreddering van wie daar zijn broodwinning in verliest of vreest te verliezen zou een brede bezorgdheid moeten zijn van de hele res publica.

Net als het onvermogen van veel van onze publieke overheden om de omslag naar een adequate digitale werking vlot, inclusief en kostenefficiënt te maken overigens.

Onze westerse welvaartstaten zijn niet alleen overstretched, ze ogen ook ondoorzichtig, aftands en kwetsbaar. Wat natuurlijk evenmin bijdraagt tot het vertrouwen van de sociaaleconomisch zwakkere.

En daarom dus mijn oproep beste studenten: mind the gap.

2. Streef naar digitale dignitas

Ik haalde mijn diploma vorige eeuw toen het internet nog helemaal niets voorstelde.

Ik herinner me nog dat de ons ontvallen professor Roland Baetens in de eerste kandidatuur vroeg aan ons, zijn studenten: 'wie van u heeft er thuis zo een, euh... beeldscherm'.

We hadden toch al door dat hij daar een computer mee bedoelde. Er gingen toch enkele vingers in de aula in de lucht. Het jaar was 1990.

Eens afgestudeerd mocht ik beginnen als assistent aan de KULeuven (want in Antwerpen waren er toen alleen kandidaturen, stel je voor).

En daar kwam een ICT'er een desktop installeren en dat was in mijn herinnering de eerste fysieke confrontatie met het internet.

Om daarop te geraken had je nog een modem nodig die een unieke set van klanken produceerde voor je verbinding kon maken. En die verbinding liep over de vaste telefoonlijn, die dan derhalve ook bezet lag. Want zoals de onvolprezen Fixkes zongen: er was nog gene gsm...

Dat inbellen deed je overigens niet zozeer om te surfen, want er stond zo goed als niks online en zoekmachines waren er nog niet. Je deed dat om e-mails te sturen.

Met name naar je collega's op de universiteit want voor het overige kende ik vrijwel niemand die al mail had. Dat zou vanaf dan wel razendsnel veranderen.

En dan kon je het voorhebben dat iemand je een foto door mailde, een bestand waarop je verbinding soms ellenlang moest kauwen en dat dan repel per repel tevoorschijn kwam al was het een artefact in een archeologische opgraving.

Waarom vertel ik u dat?

Omdat ik denk dat u interesse hebt in de jeugdherinneringen van een krasse knar? Misschien, maar nog meer om te schetsen hoezeer het digitale leven veranderd is.

Mijn kinderen zitten tussen de 14 en de 22. Die generatie lijkt meer online te leven dan fysiek. Waren autoritten op vakantie vroeger een hel van continu joelende kinderen, dan rijd ik zelf nu als vader half Europa af in een gewijde stilte.

Mijn aan het stuur uitgesproken historische bespiegelingen over de streken waar we door rijden ketsen hulpeloos af op vier paar airpods.

Samen analoog naar een TV-programma kijken, op een welbepaald uur met natte haren van het zondagsbad, is uit de catechismus van het Vlaamse familielevens verdwenen. Goed, dat is wat het is.

Maar bij wat er in de plaats gekomen is, durf ik toch enkele kanttekeningen maken.

De belangrijkste is dat het virtuele leven, naar mijn inschatting en helaas ook naar mijn persoonlijke gezinservaring, veel vroeger, veel zwaarder en veel onzichtbaarder impact heeft op de mentale ontwikkeling van de jonge generaties.

Getuige daarvan de sterke stijging van problemen inzake geestelijk welzijn en psychosomatische pathologieën.

Wat ik daarover hoor binnen de jeugdpsychiatrische hulpverlening in onze stad doet mij werkelijk huiveren.

Daarom is mijn tweede boodschap aan de studenten een oproep tot digitale dignitas.

Niet iedereen is sterk genoeg om met alle prikkels om te gaan die online gegeven kunnen worden. Om nog te zwijgen over het kunnen doorzien van wat er vals en echt is op het beeldscherm.

Het zou helpen als we ons in de virtuele wereld allemaal zouden gedragen alsof we in de fysieke wereld zouden interageren.

Ik geloof niet dat de mens verandert, die blijft in zijn gedrag eigenlijk bijzonder robuust. Maar de technologie verandert radicaal de impact en dus de gevolgen van ons handelen.

De homo sapiens heeft nu eenmaal altijd al de behoefte gehad om platvloerse, domme en vijandige taal uit te slaan als een vorm van mentale ontlasting. Dankzij de sociale media heb ik echter de indruk dat we allemaal op de mentale WC zitten met de deur wagenwijd open, om in de beeldspraak te blijven. Iedereen mag meegenieten van onze hersenscheten.

Daarvan zie ik de meerwaarde niet. En al zeker niet als het leden zijn van de academische stand die zich aan die gewoonte bezondigen.

Vrije meningsuiting is heilig voor mij en in spontane uitlatingen ben ik soms minder fijnbesnaard dan ik zou moeten zijn. Maar in digitale tijden is het adagium scripta manent geüpgraded tot Omnia scripta semper manent. Daar moeten we ons dus trachten naar te gedragen.

Gisteren kreeg ik nog een digitale bijdrage onder ogen van een professor die me werkelijk triest stemde door de platvloersheid ervan, want dat degradeert het aanzien van een hele universiteit.

Overigens, toen ik assistent was, werd me aan de faculteit nog voorgehouden dat publiek spreken buigend op je academische titel, best gebeurde met enige afstandelijkheid en alleszins beperkt moest blijven tot uitspraken binnen het eigen vakgebied.

Als ik de dagelijkse digitale diarree een beetje volg, dan zijn we daar soms bijzonder ver van afgedreven. Ik vind dat jammer voor ons allen.

DIVERS

3. Streef naar een afspiegeling van de samenleving.

Dat is een erg politiek correct credo, ik stijg misschien een beetje in uw achting. Maar wees gerust, zoiets blijft in mijn geval nooit lang duren...

Ik keek daarnet eens goed rond op de receptie met de professoren en de hoogwaardigheidsbekleders. En ik kijk nu eens goed rond in de zaal.

Vervolgens beeld ik me de recentste demografische cijfers in van onze stad. We zijn er nog niet helemaal, vrees ik.

Uiteraard kan ik op zicht geen oordeel vellen over de bijzondere lasagna die ieder van ons is in de opmaak van onze persoonlijke identiteit.

Maar ik durf me wel aan de gok wagen dat het aantal mensen dat in een niet EU land is geboren of waarvan de ouders uit een niet EU-land kwamen, redelijk ver ligt van een afspiegelingsgetal t.a.v. onze stad.

We kunnen niet om de vaststelling heen dat ons basis- en secundair onderwijs terzake voor uitdagingen gesteld wordt die de talentontginning van alle opgroeiende stedelijke jongeren ernstig bezwaren.

Recent was er enige controverse rond dat het ASO nog altijd in een hoger aanzien zou staan dan het beroepsonderwijs.

Men sprak daarbij over A en B leerlingen.

Die controverse is aan mij geheel voorbij gegaan.

Want ik lig wakker van de echte B stroom, met name het kwart van de leerlingen dat het lager onderwijs in deze stad dit jaar heeft verlaten zonder getuigschrift.

Want bij hen heeft het grote merendeel wel recente tot zeer recente roots buiten de EU. En de kans dat ik of mijn opvolger hen hier binnen zes jaar zal toespreken is bijzonder klein.

De kloof tussen de gemiddelde competenties van de jongeren die in deze stad opgroeien en de jobs die de nieuwe economie op de markt zet, hangt als een zwaard van Damocles boven ons hoofd.

De economische vooruitzichten zijn momenteel zeer somber, maar ik geef wel mee dat in de stad Antwerpen in 2022 voor het eerst meer vacatures waren dan ingeschreven werkzoekenden. Fantastische cijfers, ware het niet dat we nog op een werkloosheidsgraad van meer dan 11 procent zitten.

Er zijn veel bespiegelingen mogelijk over de oorzaken en de beste oplossingen.

Over het migratiebeleid, over de aard van ons onderwijs, over beleid en de problemen inzake integratie, over religie en sociale normen zelfs... ik ga me daar nu op deze plek zeker niet aan wagen. Maar ik hoop wel dat u er zich hier aan zal wagen en dat u met frisse ideeën komt.

Ik hoop dat deze universiteit een baken blijft van het vrije denken en van het onbezorgd kunnen spreken. Voor alle studenten -zeker voor hen-, het moet zelfs niet te gepolijst zijn, dat komt bij de normale mensen onder u later vanzelf wel.

Maar ook voor al het academisch personeel. Met volle steun van de academische overheid.

4. Vermijd the bigotry of low expectations

Ik las in de media een tijdje terug felle loftuitingen aan het adres van een Nederlandse journalist die een boek publiceerde over de zogeheten zeven vinkjes mens. Zulke mens woont in de randstad, heeft hoogopgeleide ouders, is zelf hoogopgeleid, spreekt algemeen Nederlands, is mannelijk, blank en heteroseksueel. De auteur voegde er aan toe dat velen van dit type niet onder ogen willen nemen dat hun succes niet aan hun hard werk maar aan hun geprivilegieerde positie te danken is. Meer nog, uw dienaar zou daarvan het voorbeeld bij uitstek zijn en derhalve helemaal niet geschikt zijn om maatschappelijk een leidende rol te spelen. Oei... wat nu gedaan? Ik heb overwogen om te doen wat ik kennelijk behoort te doen: elke dag sorry zeggen voor mijn bestaan en voor de hele geschiedenis van mijn voorgeslacht. Tot ik me gelukkig bedacht dat ik maar een 6 vinkjes man ben... U raadt het al: mijn ouders zijn niet hoogopgeleid, mijn vader was een spoorwegaarbeider.

Ik weet niet of ik daarmee mijn daderprofiel kan doen vergeten, laat staan dat ik er een slachtofferstatuut mee zou kunnen claimen. Want dan zou u verplicht zijn om voor mij te applaudisseren eender wat ik hier verder zou uitkramen. Dat zou ik geweldig vinden natuurlijk. Maar dat is voor mij dus niet weggelegd.

Volgens Pascal Bruckner is er vandaag in de Westerse wereld niet meer zoveel gesproken over ras en afkomst sinds de wetten van Neurenberg. Met de omgekeerde bedoelingen als toen, maar met dezelfde valstrik als toen: het zaaien van apartheid tussen daders en slachtoffers.

Het is een provocerende gedachte waarover we het grondig oneens kunnen zijn.

Zelf geloof ik echt en oprecht dat mensen die veel minder dan 7 vinkjes hebben meer kansen moeten krijgen van de samenleving om uiteindelijk gelijke kansen te hebben in de samenleving. Laat dat heel duidelijk zijn. Ik ben het dus eens met de woorden van de rector in De Standaard van gisteren: inclusie is een werkwoord.

Maar ik voeg daar aan toe dat ook gelijkheid een werkwoord moet blijven, en vrijheid moet de voorwaarde blijven waarbinnen mensen en groepen naar die gelijkheid kunnen streven. Als ongelijkheid gaat samenvallen met onrechtvaardigheid, dan wordt vrijheid de vijand en gelijkheid iets dat niet verdient maar verkregen moet worden. En daarin loert het gevaar van de bigotry of low expectations. Ieder kind dat in Vlaanderen een klaslokaal of later een aula binnen treedt, heeft recht op de zoektocht naar zijn of haar sterkste talenten en naar het hoogste opleidingsniveau dat we kunnen aanbieden om die talenten te laten bloeien. Iedere extra inspanning om iemand met een zwakke sociale en pedagogische thuisomgeving over de lat te helpen verdient alle lof en steun. Iedere neiging om de lat naar beneden te laten glijden uit een verkeerd begrepen streven naar sociale rechtvaardigheid is volgens mij volkomen nefast. Dat men aan de universiteit van Princeton in de klassieke studies geen Latijn meer moet volgen om –ik citeer– institutioneel racisme te bestrijden, vind ik persoonlijk een bijzonder schrijnend voorbeeld.

DUURZAAM

5. Gedenk de woorden van Newton: we staan op de schouders van reuzen.

Academische geschiedschrijving dient zeker niet om ons verleden te verheerlijken. Maar het omgekeerde hoeft misschien ook niet.

Nieuwe vragen stellen aan het verleden is prima en ons verleden mag zeker afgewogen worden op de actuele stand van de verlichtingswaarden in onze samenleving. Maar als we alleen nog gewezen worden op de al bij al evidente waarheid dat wij –net zoals de rest van de wereldbevolking overigens- vroeger veel minder netjes waren dan nu, dan dreigt dit niet alleen bij te dragen tot het denken in de apartheid tussen daders en slachtoffergroepen. Het draagt dan ook bij tot de ondermijning van het vooruitgangsgeloof. Er werden de jongste jaren stevige boeken gepubliceerd door bijvoorbeeld Pinker, Rosling en Norberg die cijfermatig onderpinnen hoezeer de ganse mensheid er de afgelopen 2 eeuwen aan een rotvaart op vooruit is gegaan. De grote uitdagingen, zoals uiteraard de nodige transitie ifv de klimaatverandering, zijn uiteraard zeer reëel. Maar als we niet meer geloven dat we die met onze scheppende kracht de baas kunnen, zijn we dan niet bij voorbaat verdoemd? Ik maak me zorgen over het dwangmatig dystopisch denken van de jongere generaties.

Zelf heb ik sinds de jaren 1990 geen populaire science fiction film meer gezien die er niet in essentie op neerkwam dat de wereld door toedoen van 7 vinkjesmensen volledig naar de bliksem was geholpen. Vooruitgang als noodlot ipv als redding. Als ik in De Standaard lees dat 10 procent van de Vlaamse jongeren denkt dat het onethisch is om zich voort te planten op een stervende planeet, dan vind ik dat nogal problematisch. Als een Vlaamse kwaliteitskrant een vrije tribune publiceert waarin een student oproept tot gewelddadige acties tegen bedrijven die fossiele brandstoffen blijven gebruiken, dan vind ik dat als burgemeester van de tweede grootste petrochemische cluster van de wereld nogal problematisch. Dat er vanuit de academische wereld alleen een reactie kwam van een professor van de auteur die zich verheugde over het feit dat opgedane kennis ook tot engagement had geleid, dan vind ik dat nogal problematisch. Als het waar is wat David Attenborough stelde -met name- de planeet zou beter af zijn als de mens er niet was- dan moeten alle professoren straks op de receptie samen de gifbeker van Socrates drinken en op die manier ophouden met de jeugd verder te corrumperen. Maar als het niet waar is, als we weigeren van dat te geloven, dan wens ik alle professoren en alle studenten een academiejaar toe waarin ze ons en de wereld zullen verbluffen met nieuwe ideeën en oplossingen.

En daarmee, bent u weer een jaar van mij verlost. Beste studenten, gelieve u ook wat te amuseren, maar probeer het aub op onze straten en pleinen ook proper, leefbaar en aangenaam te houden. Dankuwel.